

Ненад ВУКОВИЋ*

О НЕКИМ ПИТАЊИМА ПРЕВОЂЕЊА БУЛАТОВИЋЕВИХ ДЈЕЛА НА ПОЉСКИ ЈЕЗИК

Апстракт: Миодраг Булатовић, не чекајући, био је превођен у Пољској, у великим тиражима штампан, читан, и много се о њему писало, а највише као о високо даровитом писцу, упоређујући га и са пољским писцем (исте генерације) Тадешом Новаком, са његовим чувеним дјелом *A jak królem, a jak katem będziesz* (*А кад краљ, а кад целатић будеш*). Посебан проблем у превођењу биле су Булатовићеве тзв. „заједанције”, поготово што су огромне разлике у еротској лексици између јужњака и сјеверњака, „оно што је код јужњака готово свакодневност” на пољском језику звучи тешко и вулгарно, а било је то вријеме кад је Булатовић признавао да пише еротске текстове, али не и порнографске. Као резултат преводилачког рада наспрам нас стоје два дјела, два језичка продукта: основно дјело — оригинал и изведено (секундарно) — превод. Кад та два дјела конфротирамо, добијамо оцјену преводилачког рада.

Кључне ријечи: Миодраг Булатовић, дјело, писац, превођење (процес), превод (продукт), језик оригинала, језик превода

Као што се и из наслова види ријеч је о неким питањима (можемо рећи и проблемима) превођења Булатовићевих дјела на пољски језик. С обзиром на богат пишчев опус, на слојевитост тог дјела, специфичности и богатство језика, као и на многа друга питања, задржаћемо се сужено само на неким питањима, истичући и питања самог процеса превођења.

Булатовић је, не чекајући, био превођен у Пољској, у великим тиражима штампан, читан, и много се о њему писало (све до за и

* Проф. др Ненад Вуковић, ванредни члан ЦАНУ

против), а највише као о високо даровитом писцу, упоређујући га и са пољским писцем (исте генерације) Тадеушом Новаком, управо са његовим чувеним дјелом *A jak królem, a jak katem będziesz* (*А кад краљ, а кад целай будеш*).

Кад год узмем неки превод у руке, покрене се мисао на покојног Јана Кота (имао сам срећу да га као студент слушам) кад говори о Шекспиру нашем савременику, кад говори о потреби превођења (тумачења Шекспира) — кад говори да свака генерација мора за себе да тумачи — преводи Шекспирово дјело (ако ништа друго у језику се мијења лексика, структура синтаксичка, стил, ритам итд.).

Превод је одређена језичка структура — потребна у комуникацији, превод је размјена. Као резултат преводачког рада наспрам нас стоје два дјела, два језичка продукта: основно дјело — оригинал и изведено (секундарно) — превод. Кад та два дјела конфротирамо, добијамо оцјену преводачког рада. Чим је шта условљено? „Условљено (је) оним што се налази у природи човјекове језичке дјелатности.” (Клеменсевич) Он би рекао да се баш ту улази у област основних појмова као што су: језик, мисао и њихов однос према стварности. Стварност (објективну) чине ствари, појаве, догађања. Мисао је одраз те објективне стварности. Мисао проналази везе и односе између елемената стварности. Дјело је стварност мисли. Превођењем се ствара друго дјело. Ако је стварност уплетена у мисао о њој, преводац нема директни контакт с њом — него с мишљу о тој стварности. Али обавеза преводиоца је у томе да читаоца обавијести о тој стварности с једнаком „истином” као и аутор оригинала.

У пољском језику постоје двије ријечи за појам *превод* — *przekład i tłumaczenie* (значи превод и тумачење, овај други готово да је више у употреби, поготово кад је ријеч о књижевном дјелу). Велики пољски филозоф (свјетско име) Роман Ингарден прилазећи разлици између превођења умјетничког дјела и научног, установио је четири слоја: а) Звучни слој ријечи и језичких звучних појава; б) Слој значајних јединица — нижег и вишег реда; в) Слој представљених предмета (предмета који чине саставне елементе самог дјела); г) Слој схематизираних изгледа.

Илустративно за све задржаћу се овом приликом на једном примјеру везаном за превођење на пољски језик. Један од најзначајнијих пољских преводаца Булатовићева дјела јесте Данута Ћирлић-Страшињска. Њен превод *Хероја на мајарицу* награђен је 1978. године као најбољи превод те године у Пољској. Ни врсном преводи-

оцу Данути Ћирлић-Страшињској није било лако преводити (тумачити), претакати у пољски језик многе посебности специфичне за Булатовића и његов језик. Посебне проблеме задавало је „еротско и превод”. Брзо је постала свјесна да Булатовићев „еротски древијар” има три дијела: 1) „Благ додир” (*Ђаволи долазе, Вук и звоно, Црвени њеџао леиши њрема небу*; 2) Више фуризо „Јахач над јахачима” (*Херој на мајарицу, Раји је дио бољи*); 3) „Хуље у мом срцу” (*Људи с чеишири њрсија*) — гдје има више убијања него секса (Булатовић је сам говорио да је такав живот гастарбајтера). Знано нам је да су огромне разлике у еротичности између јужњака и сјеверњака (и у самој еротској лексици). Страшињска каже: „Оно што је код јужњака свакодневност, обиље, снага еротског, код нас је најчешће једва узетак. Све чувене „заједанције” и сам глагол омиљени Булатовићев — на пољском звуче тешко и вулгарно. У пољском језику псовке су или тешке, или никакве (примјери...). Булатовић није вјеровао да нека дама са сјевера може наћи одговарајуће ријечи за његове еротске изразе и призоре. Страшињска се сјећа да је Булатовић „Покушао (је) да лично провјери ствар, питао је пољске колеге, како оцјењују моју књижевну еротику. Било је то доба кад је Булатовић већ признавао да пише еротске текстове, али не и порнографске.” („Описујем сцене, у којима царују похота и страст, гдје се кости ломе, а срца разбијају на комаде, па шта! Моји текстови изражавају нагон, страст, похоту, али су уједно покушај изражаваја мог лиризма, те порнографских намера уопште нема.”) Булатовићево распитивање жестоко је наљутило госпођу Страшињску и сама каже: „Зато сам снажну еротику сљедећег романа *Гулло Гулло* превела такорећи дословно. То су ми после замерили пољски критичари. Госпођа Страшињска је у првом случају тумачила Булатовићево дјело према природи пољског језика (а он је дословно упоређивао) и добила је највишу награду. У другом случају ишла је дословно (разумљиво за Пољаке) и добила замјерке.

И сама Страшињска истиче да Булатовић нема „јефтине голицавости, скаредности, гнусобе и раскалашности. Секс никад није у првом плану већ најчешће служи „ругању са светом”. Код њега трагизам често оплемењује секс. „А већ споменути лиризам, дар лепог и снажног описивања љубавних и других осећања заиста дају његовој књижевности слој чисте поезије.

Nenad VUKOVIĆ

ON SOME ISSUES OF THE TRANSLATION OF MIODRAG
BULATOVIĆ'S WORK INTO POLISH

Summary

Miodrag Bulatović's works were quickly translated, printed in large editions and read in Poland. There they wrote about Miodrag Bulatović a lot (to the pros and cons), mostly referring to him as a highly gifted writer who was compared with the Polish writer (the same generation) Tadeusz Nowak and his famous work *A Jak Królem, a Kak Katem Będziesz* (*Be a King, Be an Executioner*). A particular problem in translating Bulatović's works were his swearing, so-called „dirty jokes”, especially because there are huge differences in the erotic lexicon between Southerners and Northerners, so that „something that among Southerners sounds ordinary” becomes something difficult and vulgar in Polish. It was also a time when Bulatović admitted writing erotic, but not pornographic texts. As is known, translation is a specific language structure — the one needed in communication, it is an exchange. As a result of the translation work there are two works against each other, and these two works are two language products: the primary work — original and the derivative (secondary) work — translation. When we confront the two works, we get the evaluation of the translation work.